

De Nationale Opera
presenteert

Opera Forward Festival '16

15
t/m
25
maart

New
Voices
New
Visions

Opera Forward Festival: De toekomst van opera

Willem Bruls

In maart organiseert De Nationale Opera voor het eerst het Opera Forward Festival. Tien dagen lang worden nieuwe composities, jonge getalenteerde makers en bijzonder repertoire gepresenteerd aan het publiek. Het nieuwe Opera Forward Festival biedt operadirecteur Pierre Audi een uitgelezen kans om alle facetten van zijn programmering op een bijzondere manier onder de aandacht te brengen.

Inmiddels bestaat de programmering niet meer alleen uit de grote opera's, maar ook uit lunchconcerten, voorstellingen voor talentontwikkeling, activiteiten elders in de stad. Waarom dan ook nog een nieuw festival?

"Eigenlijk beschouw ik onze gehele jaarprogrammering als een soort festival. Elke productie en activiteit moet die kwaliteit hebben, moet iets bijzonders, iets ongewoons zijn, wat je elders niet tegenkomt. Maar ik heb ook tien jaar het Holland Festival geleid en gevoeld hoe het is om die bijzondere synergie tot stand te brengen tussen allerlei heel diverse projecten en kunsten. Een andere stimulans is dat we met ons nieuwe festival 'out of the box' komen, los van de routine, zeker ook door de toenemende nationale en internationale samenwerkingsverbanden. Het scala aan mogelijkheden wordt zo enorm verbreed."

Is het ook bedoeld om nieuw publiek aan te boren?

"Zeker. Maar er speelt nog iets mee. Het is gewoonweg moeilijker om de zaal vol te krijgen bij nieuw of hedendaags repertoire. Met het festival willen we een sfeer creëren waarin alles mogelijk is. Het is een forum waarin we op zoek gaan naar de toekomst van opera als kunstvorm. We hebben bijvoorbeeld twee wereldpremières, van Kaija Saariaho en Michel van de Aa. Maar daarmee is het verhaal niet af. Misschien wordt de vorm of de inhoud van het festival wel volledig anders als het zich verder ontwikkelt in toekomstige jaren. Alles ligt nog open."

Waarom de keuze voor wereldpremières van Van der Aa en Saariaho?

"Beide componisten volgen we op de voet. Van Michel van der Aa bracht DNO eerder *After Life* en *Sunken Garden*. In *Blank Out* kun je duidelijk zien hoe de componist zich verder ontwikkelt en rijper wordt. Het is een opera waarin 3D-film een belangrijke rol speelt. Van Kaija Saariaho was hier al *L'amour de loin* en *Émilie* te zien. Zij is een van de belangrijkste hedendaagse componisten. Haar nieuwe tweeluik is gebaseerd op twee Japanse Nôh-stukken."

Naast de wereldpremières is er binnen het festival ook ruimte voor gangbaarder repertoire, zoals Chovansjtjina.

"Als je als operagezelschap een festival organiseert, moet je tegelijkertijd laten zien wat er – letterlijk – in het huis speelt. Het normale repertoire is er een onderdeel van. We tonen daarmee ook een belangrijke programmatische lijn van het huis – de Russische opera – en het belangrijke aandeel van het koor voor de identiteit van opera. Zo kan het nieuwe publiek dat op het festival afkomt, kennismaken met stukken waar het anders misschien niet naartoe zou zijn gegaan. Het is een prikkel voor de jongere generatie en andere potentieel geïnteresseerden."

*In het festival is ook een project met jonge zangers opgenomen, *Il matrimonio segreto* van Cimarosa. De Nationale Opera zoekt dus niet alleen nieuw publiek, maar ook nieuwe makers?*

"Een dure en complexe kunstvorm als opera moet zelfs extra stimulansen geven om jonge mensen de kans te geven om

zich in dit genre verder te ontwikkelen. De Nationale Opera heeft die uitdaging inmiddels opgepakt. Onlangs stond *Les mamelles de Tirésias* van Poulenc nog op de planken, als talentontwikkelingsprogramma. Elk project heeft zijn eigen context. Dit was een internationale coproductie. Bij *Il matrimonio* maken we een voorstelling samen met de Nederlandse Reisopera en Opera Zuid. Jonge zangers werken hier samen met twee piepjonge decorontwerpers en een ervaren regisseur. Door dat verrassende decor worden deuren geopend die anders misschien gesloten zouden zijn gebleven."

Het is stimulerend met nieuwe en jonge talenten te werken. Wat zijn de bijzondere charmes daarvan en wat is talent eigenlijk?

"Ik vind het fascinerend om talentvolle jonge zangers te horen, maar ook om te constateren dat het moeilijk is om die laatste twintig procent te veroveren die je tot een echt groot solist maken. Talent betekent vooral ontdekken hoe volwassen jonge mensen eigenlijk kunnen zijn. Je merkt meteen wanneer iemand intelligent en *to the point* is. Zo bedachten de twee vormgevers een open, poëtisch systeem voor *Il matrimonio segreto*, dat meteen ook de essentie van het stuk weergeeft."

Is Il matrimonio segreto een goed stuk voor talentontwikkeling?

"Ja, en we willen meer achttiende-eeuws en barokrepertoire gaan doen. *Il matrimonio* toont ons zo'n vijf à zes varianten op het huwelijk. In feite is het een donker, wreed stuk, maar het is schitterende muziek, met een bittere, giftige rode draad. Het is duidelijk verwant aan *Le nozze* van Mozart. Als het allemaal lukt wordt talentontwikkeling echt fun, een dynamo voor het genre en voor ons gezelschap. Uiteindelijk willen we uitkomen bij een operastudio zoals De Nationale Opera vroeger ook had. In het seizoen 2017-2018 zou die van de grond moeten komen, met zo'n zes zangers die zes maanden hier zijn en aan een project werken. Zo'n studio is bedoeld voor Nederlandse en buitenlandse talenten. Het wordt niet te groot en niet te klein, met twee repetitors die met de solisten kunnen werken."

Ontstaat er dan ook meer perspectief voor Nederlandse zangers?

"Ja, maar je kunt natuurlijk geen opera casten op basis van een paspoort. Het gekke is dat alles met golven komt. Voordat het Muziektheater werd gebouwd bezat Nederland een fantastische generatie operazangers, die in alle producties de grote partijen konden zingen. Nationale Opera & Ballet is echter een ander soort zaal. Maar we blijven zeker alert en ik ben ervan overtuigd dat we op dit moment weer in een nieuwe golf van grote Nederlandse talenten zitten. En we doen ook al heel veel. In *L'étoile* waren er vijf jonge talenten aanwezig. We werken steeds vaker met talentvolle koorleden zodat er een mix van fifty-fifty ontstaat: de helft koorzangers van DNO en de andere helft jonge talenten, die zo professionele ervaring op het grote toneel opdoen. Er komt in de nabije toekomst een opera van Francesco Cavalli waarin dat weer gebeurt. En misschien resulteert dat wel in een heuse kooracademie."

Wat is de toekomst van het operagenre?

"Zoals ik al zei blijven we niet vastzitten in het gangbare repertoire en zoeken we naar nieuwe werken. Maar we laten de klassieke vorm zeker niet los, en zelfs barokopera geeft extra kleur aan die zoektocht. De toekomst van opera hangt af van veelzijdige experimenten, waarin niets taboe is. Je ziet dat alle hedendaagse operacomponisten ploeteren met de kleinere vormen. Daarom is het zo interessant om te zien dat Peter Sellars en Kaija Saariaho met *Only the sound remains* terugkeren naar de wortels van het muziektheater, met twee zangers en een klein instrumentaal ensemble."

New Perspectives

Talks
en
seminars

Opera Forward Festival

New voices new visions

Van 15 t/m 25 maart 2016 viert De Nationale Opera zijn vijftigjarig bestaan met het gloednieuwe Opera Forward Festival.

Met vier verschillende voorstellingen verdeeld over drie locaties in de stad en tal van kleinschalige uitvoeringen, lezingen en debatten in Nationale Opera & Ballet. Bezoek de speciale festivalsite voor het volledige programma: operaforward.nl.

New Opera's

Wereldpremière
Only the Sound Remains
Nationale Opera & Ballet
15, 19, 22 en 24 maart

Chovansjtsjina
Nationale Opera & Ballet
16* en 20** maart

Il matrimonio segreto
Stadsschouwburg Amsterdam
18*** en 23*** maart

Wereldpremière
Blank Out
Muziekgebouw aan 't IJ
20, 21 en 25 maart

Aanvangstijden
20.00/ *18.30/** 13.30/*** 19.30 uur
Zie voor meer informatie over de vier voorstellingen elders in dit nummer.

Voor meer informatie over *Il matrimonio segreto* verwijzen we u naar pagina 52-55

New Festival Spot

Nationale Opera & Ballet is dé ontmoetingsplek voor operaliefhebbers. Tijdens Opera Forward bruist het theater ook overdag: als debatruimte met vooraanstaande sprekers en succesvolle makers over de waarde van kunst en de toekomst van opera; als expositieruimte en als ontmoetingsruimte. Kortom, een trefpunt voor iedereen die van opera houdt, of deze kunstvorm wil ontdekken.

Opera Forward Talks

Vooraanstaande kunstenaars en wetenschappers uit binnen- en buitenland spreken over de rol van de kunsten, nu en in de toekomst. Deze Talks zijn vrij toegankelijk, reserveren kan steeds vanaf circa een maand van tevoren via operaforwardfestival.nl.

Talk #6

Richard Sennett

Deze Amerikaanse cultuursocioloog wordt gezien als een van de invloedrijkste denkers van dit moment. Hij onderzoekt hoe mensen zichzelf, hun persoonlijke relaties en fysieke omgeving vormgeven in een context van toenemende verstedelijking. Bekend van o.a. zijn boek *De ambachtsman*. Donderdag 17 maart 2016, 17.00-18.30 uur

Talk #7

Peter Sellars

Amerikaanse opera- en theaterregisseur die roemrucht is vanwege zijn moderne producties van klassieke stukken, waarin hij sociale tegenstellingen blootlegt en controverses niet uit de weg gaat.

Vrijdag 17 maart 2016, 17.00-18.30 uur

Talk #8

Aernout Mik

Een van de belangrijkste Nederlandse kunstenaars van deze tijd, actief als beeldend kunstenaar en operaregisseur, vooral bekend om zijn installaties en films.

Maandag 21 maart 2016,
17.00-18.30 uur

Talk #9

Paulo Zuben

Braziliaanse componist, auteur en oprichter van het Guri-programma in São Paulo. Dit bijzondere netwerk van muziekscholen bevordert de sociale ontwikkeling van ruim 13.000 kinderen en jongeren uit de sloppenwijken en biedt hen zo toekomstperspectief.

Dinsdag 22 maart 2016,
17.00-18.30 uur

Talk #10

Aino Laberenz

Berlijnse scenografe en kostuumontwerpster, weduwe van de controversiële theatermaker Christoph Schlingensief. Na zijn dood heeft ze zijn laatste droom gerealiseerd: *Operadorf Afrika*. Dit kunsteducatieproject vlak buiten Ouagadougou, Burkina Faso is een ontmoetingsplaats die artistieke uitwisseling bevordert.

Woensdag 23 maart 2016,
17.00-18.30 uur

Talents

Vijf interdisciplinaire teams, een nieuwe generatie operamakers. Studenten van het Conservatorium, de Theaterschool, de Filmacademie en de UvA maken samen hun eerste eigen opera. Volg het maakproces wekelijks tot aan de première in het online magazine: operaforwardfestival.nl

Talent #1: Over

Donderdag 17 maart,
16:00-16:15 en 18:45-19:00 uur
Locatie: 2e balkon foyer

Talent #2: Aerjen

Vrijdag 18 maart:
16:00-16:15 en 18:45-19:00 uur
Locatie: Montagehal achtertoneel

Talent #3: <3

Maandag 21 maart,
16:00-16:15 en 18:45-19:00 uur
Locatie: Boekmanzaal

Talent #4: personar

Dinsdag 22 maart,
16:00-16:15 en 18:45-19:00 uur
Locatie: Noodtrappenhuis onder de foyer

Talent #5: It is there if you see it / It is there if you hear it

Woensdag 23 maart,
16:00-16:15 en 18:45-19:00 uur
Locatie: Entreehal Nationale Opera & Ballet

Seminars

De onderwijspartners van Opera Forward Festival verzorgen tijdens het festival allen een college in de foyer van Nationale Opera & Ballet. Aanvang: 14.00 uur

Seminar theater: The possibilities of theater as a place for interaction: Then, now and in the future

Donderdag 17 maart
I.s.m. Theaterschool / DasArts Master of Theatre

Door: lector Marijke Hoogenboom, artistiek leider Barbara van Lindt, en Tobias Kokkermans, dramaturg bij Operadagen Rotterdam en Wunderbaum.

.....

Seminar theaterwetenschap:

Waking the dead: The power of animation in music / theatre

Vrijdag 18 maart
I.s.m. Universiteit van Amsterdam
Door: Prof. dr. Kati Röttger en dr. Bram van Oostveld

.....

Seminar filmgeschiedenis: 100 jaar opera en film

Maandag 21 maart
I.s.m. Nederlandse Filmacademie
Door: Ernie Tee, docent filmgeschiedenis en filmanalyse

.....

Seminar muziek- en cultuurgeschiedenis: Het operaleven van de 19e eeuw:

van Parijs tot Bayreuth
Dinsdag 22 maart
I.s.m. Conservatorium van Amsterdam
Door: Michel Khalifa, docent muziekgeschiedenis en Jan Derk van den Berg, docent kunst- en cultuurgeschiedenis

.....

Seminar filosofie en kunstgeschiedenis: Vrijheid, bezieling en improvisatie in muziek, beeldende kunst en filosofie

Woensdag 23 maart
I.s.m. Vrije Universiteit
Door: prof. dr. Reinier Munk, Dr. Martin van Hees en Dr. Katja Kwastek

New compositions

Woensdag 16 maart

Vanuit welke urgentie schrijven componisten nieuw werk? De middag start met een gesprek tussen de Finse componiste Kaija Saariaho en Klaus Bertisch, dramaturg bij De Nationale Opera. Vervolgens kun je met jonge en gerenommeerde componisten in discussie tijdens verschillende tafelgesprekken. De uitkomst van deze gesprekken komt tijdens het panelgesprek aan bod.

Programma

14.00-14.30
Opening & interview met Kaija Saariaho
14.30-15.15
Tafelgesprekken componisten
15.15-15.30
Muzikaal intermezzo
15.30-16.30
Panelgesprek
16.30-17.30
Afsluiting & gelegenheid tot nagesprek

I.s.m. stichting Gaudeamus en studenten compositie van de Nederlandse conservatoria.

New vocals

Zaterdag 19 maart

Kom naar optredens van Kytteman, Ching Lien Wu en Paulo Zuben, samen met verschillende conservatoria en studentenkoren. Speciaal voor deze dag wordt SPREKEN, uit de zeer lovend ontvangen theatervoorstelling *Kunsthart* van mugmetdegoudentand, nog eenmaal vertoond. Ga na afloop met de makers in debat over de staat van de kunsten, o.l.v. Johan Fretz.

Programma

15.00-15.30
Optredens studentenkoren
15.30-15.45
Presentatie masterclass Ching-Lien Wu
15.45-16.00
Presentatie masterclass Paulo Zuben
16.00-16.30
Optredens studentenkoren
16.30-17.00
Clinic door Colin Benders (Kytteman Orchestra)
17.00-17.30
SPREKEN, uit *Kunsthart* van mugmetdegoudentand
17.30-18.00
Nabeschouwing & debat

Interview

'Als je NU een opera maakt, moet hij naar mijn mening ook NU aanspreken'

Willem Bruls

Kameropera voor sopraan en 3D-film

Wereldpremière

Concept, compositie en regie toneel en film

Michel van der Aa

Libretto

Ingrid Jonker

Lichtontwerp

Floriaan Ganzevoort

Regieassistentie en dramaturgie

Sophie Motley

Sopraan

Miah Persson

Bariton

Roderick Williams (op film)

Nederlands Kamerkoor (op film)

o.l.v. Klaas Stok

Hein van Eekert

Muziek, technologie, 3D-drones... Michel van der Aa verlegt keer op keer de grenzen van het genre opera. 'Ik weet niet of het opera is wat ik maak,' zegt hij zelf. Wat zijn nieuwste productie *Blank Out* wél is? Een verhaal over een traumatische ervaring 'in de taal van nu'.

De synopsis van *Blank Out* in de woorden van de componist: "Er zijn twee scherpe plotwendingen: we blikken terug op een dag in 1976; en een moeder en een zoon maken iets verschrikkelijks mee." Tot daar en niet verder. *Blank Out* is in dit opzicht als een film: zijn we bij opera gewend om van tevoren de hele verhaallijn te willen horen en begrijpen, over het nieuwste theaterstuk van Michel van der Aa moet niet te veel worden gezegd. Spoiler alert!

Laat niemand overigens denken dat *Blank Out* dus een eenvoudig verhaaltje met weinig om het lijf wordt: de opera is gebaseerd op de poëzie van Ingrid Jonker, de Zuid-Afrikaanse dichteres en schrijfster van in het Afrikaans geschreven werk – dat in *Blank Out* in Engelse vertaling te horen zal zijn. Jonker (1933-1965) kreeg postuum wereldwijde aandacht toen Nelson Mandela haar gedicht *Die kind (wat doodgeskiet is deur soldate by Nyanga)* voorlas tijdens de eerste zitting van het eerste democratisch gekozen Zuid-Afrikaanse parlement in 1994. De plot van *Blank Out* is verbonden met een ander aspect van de dichtkunst van de manisch-depressieve dichteres: de opera is volgens Van der Aa "licht gebaseerd op haar leven en op een ervaring die zij zelf heeft meegemaakt", maar speelt elf jaar na haar dood.

Meer dan een partituur

Een dichtbundel van Jonker ligt op het bureau van de componist. De rest van de werkkamer getuigt van zijn vier- of vijf-dubbele functie als maker van *Blank Out*: tegen de muur staat een indrukwekkend instrument, dat aandoet als de liefdesbaby van een klavier en een computer uit een jaren-70-film; er liggen boeken, muziekpapier, decorontwerpen en er zijn kartonnen poppetjes van de twee hoofdrolzangers. Als Michel van der Aa een opera bedenkt, dan bedenkt hij niet alleen notenschrift met woorden erbij. Het gaat veel verder, in geluid én in beeld: "Ik probeer in de eerste fase van de opera te dromen en me bij het denken niet door beperkingen te laten tegenhouden. Ik hoor dan in eerste instantie 'dit kan niet en dat kan niet' en later 'het kan toch wel.'" Van der Aa heeft een compleet beeld in zijn hoofd, waarin alle aspecten van het werk vertegenwoordigd zijn. "Soms denk ik: had ik maar gewoon een partituur af kunnen leveren."

Blank Out vraagt echter om meer dan een partituur: het wordt een opera met live en eerder opgenomen muziek, met filmbeel-

New Voices

den in 3D, met een zanger in levenden lijve én een zanger die cinematografisch aanwezig is. Laatstgenoemde zal door de driedimensionale verfilming van het scherm af lijken te komen, de zaal in. Een deel van de spanning schuilt in de mate waarin de toeschouwer zich een beeld vormt van de werkelijkheid binnen het verhaal. Door de combinatie van theater en film bij deze opera gaat het brein wellicht toch onderscheid maken tussen wat meer en wat minder 'realistisch' is in de voorstelling en *Blank Out* speelt op ingenieuze wijze met dat belevingsproces.

3D-drone

Voor maker Van der Aa betekent dat bezig zijn op diverse niveaus: "We hebben net intense filmdagen gehad. Morgen gaan we weer aan het werk met een 3D-drone. De filmshoot was zwaar, want we hebben beperkte financiële middelen: we werken niet voor film of televisie, we maken een opera. Er waren dus veel mensen voor lage tarieven aan het werk en we maakten lange dagen. De sfeer was overigens goed. Maar als dat klaar is, moet ik weer gaan componeren." Weinig componisten zullen zich bij het creëren van een opera druk hoeven maken over de camerapositie van een 3D-drone of de exacte positie van zijn personages: "Het mannelijke personage moest levensgroot gefilmd worden, want hij heeft een dansscène met de vrouw op het toneel. Ik heb ook na moeten denken over de grootte van het projectiescherm, want iedereen moet van alle kanten in het publiek kunnen zien wat er gebeurt."

Elektronica uit 1976

Het idee voor *Blank Out* stamt al van vóór Van der Aa's vorige opera *Sunken Garden*. Dat Van der Aa dit nieuwe werk van droom kon omzetten in daad, is mede te danken aan DNO's artistiek directeur Pierre Audi. "Hij gaf mij deze gelegenheid, terwijl mijn ideeën nog niet eens helemaal uitgewerkt waren." Er doen twee gerenommeerde solisten mee. Roderick Williams, een van de beste baritons van Groot-Britannië, trad al eerder op in werk van Van der Aa. Nieuw in het universum van Van der Aa is sopraan Miah Persson, de eminente Mozartvertolkster. "We hebben veel contact en ze heeft me muziek gemaald waarin ze Bach zingt, zodat ik kon horen of ze zacht en kwetsbaar kon zingen."

"De muziek zal een scala aan stijlen doorlopen. Die gaat van avant-gardistisch tot de a capella tonale zang van het Nederlands Kamerkoor, maar er zijn ook elektronische momenten met een beaty karakter." Eigen tijds, maar toch met een blik richting de vorige eeuw, want het blijkt dat Van der Aa zichzelf wel degelijk beperkingen oplegt. Een 'fijne beperking' zelfs, zoals door middel van het eerder genoemde, indrukwekkende gevaarte tegen de muur van de werkkamer: een analoge synthesizer. "De opera speelt in 1976 en dit is de elektronica uit die tijd." Veel interessanter dan de huidige computer, die klankexperimenten 'te gemakkelijk' maakte.

De toevoeging van nieuwe filmtechnieken mag daarbij niet beschouwd worden als gimmick. "Als je NU een opera maakt, moet hij naar mijn mening ook NU aanspreken. Ik maak hem daarom in de taal van nu: in muziek en beeld, met elektronica en film. Ik merkte dat de jongere generatie die op *Sunken Garden* afkwam zaken als 3D helemaal niet zo spectaculair vindt. Jongeren kennen die van bioscoopfilms en computerspelletjes en kijken gemakkelijk voorbij die techniek. Uiteindelijk gaat het om het prachtige libretto gebaseerd op leven en werk van Ingrid Jonker."

De Nationale Opera
presenteert

Opera Forward Festival '16

15
t/m
25
maart

New
Voices
New
Visions